

دانشگاه شمال

دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته تربیت بدنی و علوم ورزشی

عنوان پایان نامه:

بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی

در استان آذربایجان شرقی

استاد راهنما: دکتر مهرعلی همتی نژاد

استاد مشاور: دکتر مهرداد محرم زاده

نگارش: پریسا صداقتی

تیرماه ۱۳۸۹

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم

که اسطوره محبت و مظهر گذشت و فداکاری اند

و دست نوازشگرشان مایه دلگرمی و دعاهای خالصانه شان گره گشای کار من است.

تقدیر و تشکر

خداوندا تشکر و سپاسم را به پیشگامت عرضه می‌کنم که توفیقم عنایت فرمودی و انسان‌های صبور و بردبار که صداقت‌گفتار و کردارشان نشانه‌ای از پاکی و صفا است، در مسیر زندگی‌ام قرار دادی. کسانی که تجارب ارزنده و وقت‌گران‌بهای خود را بی‌دریغ در اختیارم قرار دادند و چه بی‌ادعا مرا در مدت انجام پژوهش‌های مشاوره‌ای و همراهی نمودند. جناب آقای دکتر مهرعلی همتی نژاد که راهنمایی این پژوهش را صبورانه بر عهده گرفتند و صادقانه روشنی بخش‌راهم بودند و جناب آقای دکتر مهرداد محرم‌زاده که همواره با مشاوره‌های ارزنده و تخصصی‌شان صمیمی، دلسوزانه و بی‌دریغ‌یاری‌ام نمودند. استادی‌شان بر شاگردیم مستدام.

بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی

پریسا صداقتی

چکیده

گردشگری ورزشی به عنوان صنعت رایج در جهان با دو هدف تبلیغات به صورت کم هزینه و درآمدزایی و نهایتاً اشتغال زایی، یکی از منابع مهم هر جامعه ای در راستای نیل به اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قلمداد می شود. هدف از تحقیق حاضر بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی بوده که از نوع کاربردی و به لحاظ گردآوری داده ها جزء تحقیقات توصیفی- پیمایشی می باشد. جامعه آماری این تحقیق را ۶۵ نفر از مدیران و دست اندرکاران ورزشی و همچنین گردشگری استان آذربایجان شرقی تشکیل دادند که با توجه به اهداف تحقیق نمونه های آماری برابر با جامعه آماری انتخاب گردید ($N=n$). به منظور گردآوری اطلاعات مورد نیاز از پرسشنامه با مقیاس لیکرتی ۵ ارزشی استفاده شد که روایی آن توسط ۲۰ نفر از متخصصین مدیریت ورزشی و گردشگری مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن به روش آلفای کرونباخ $0/73$ بدست آمد. داده ها به روش مقایسه میانگین ها با استفاده از آزمون یومن ویتنی و تحلیل عاملی تأییدی و با استفاده از نرم افزار SPSS/۱۶ تجزیه تحلیل شدند.

نتایج آزمون یومن ویتنی نشان داد بین دیدگاه دو گروه مدیران و دست اندرکاران ورزشی و گردشگری از لحاظ عوامل سوق دهنده تنها در گویه «اغلب گردشگران جوان در رویدادهای ورزشی حضور می یابند» تفاوت معناداری در سطح $0/05$ وجود داشته و در سایر گویه های این عوامل تفاوت معناداری بین دو گروه دیده نشد. از لحاظ عوامل جلب کننده در بین دو گروه جامعه آماری تفاوت معناداری وجود ندارد. در نهایت بین عوامل بازدارنده تنها در گویه «تعصبات مذهبی و نژادی مانع از حضور گردشگران ورزشی می شود» تفاوت معناداری در سطح $0/05$ وجود داشته و در سایر گویه های این عوامل تفاوت معناداری بین دو گروه دیده نشد. از طرفی نتایج تحلیل عاملی کلیه عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی استان نشان داد سه عامل پشتیبانی و خدمات رسانی، تفریحی و خانوادگی و عامل فرهنگی و اجتماعی حدود $52/19\%$ واریانس کل متغیرها را تبیین می کنند. همچنین این استان به عنوان دومین قطب صنعتی کشور، می تواند با حمایت صنایع استان به ایجاد تجهیزات و اماکن ورزشی، برگزاری رویدادهای بزرگ ورزشی و نهایتاً جذب گردشگران ورزشی اقدان نماید.

بنابراین می توان نتیجه گرفت بین کلیه افراد شاغل در سازمان های مرتبط با امر گردشگری و ورزشی اتفاق نظر قاطعی نسبت به موضوعات مطرح شده وجود دارد که خود بیانگر لزوم توجه بیشتر به جلب نظرات و نگرش های کارشناسان، بکارگیری آن در کلیه مراحل تدوین و سازماندهی در امر برنامه ریزی و استفاده از صنایع موجود در استان جهت توسعه گردشگری ورزشی را بیش از پیش نمایان می سازد.

کلید واژه: گردشگری ورزشی، مدیران ورزشی، مدیران گردشگری، آذربایجان شرقی

فصل اول

۱ (۱-۱) مقدمه
۳ (۲-۱) بیان مسئله
۵ (۳-۱) اهمیت و ضرورت تحقیق
۸ (۴-۱) اهداف تحقیق
۹ (۵-۱) سوالات تحقیق
۹ (۶-۱) فرضیه ها
۱۰ (۷-۱) محدودیت های تحقیق
۱۰ (۱-۷-۱) محدودیت های تحت کنترل
۱۰ (۲-۷-۱) محدودیت های خارج از تحت کنترل
۱۱ (۸-۱) واژگان کلیدی تحقیق
۱۱ (۱-۸-۱) تعاریف مفهومی
۱۲ (۲-۸-۱) تعاریف عملیاتی

فصل دوم

۱۴ (۱-۲) مقدمه
۱۴ (۲-۲) مبانی نظری مرتبط با گردشگری ورزشی
۱۵ (۳-۲) تعاریف ورزش
۱۶ (۴-۲) تعاریف گردشگری و گردشگر
۱۷ (۵-۲) انواع مسافرت های گردشگری
۱۹ (۶-۲) انواع جاذبه های گردشگری
۲۰ (۷-۲) ارکان گردشگری
۲۳ (۸-۲) مشارکت گردشگری ورزشی
۲۴ (۹-۲) گردشگر ورزشی
۲۵ (۱۰-۲) گردشگری ورزشی

۳۲ جمع بندی دیدگاه های محققان در زمینه مفهوم گردشگری ورزشی و ابعاد آن.....
۳۲ تاریخچه گردشگری ورزشی.....
۳۳ نقش صنعت گردشگری در گسترش ورزش.....
۳۴ وضعیت کنونی گردشگری در جهان.....
۳۴ جایگاه گردشگری ورزشی در جهان.....
۳۵ جنبه های اقتصادی، پیشرفت منطقه ای، فرهنگی و اجتماعی.....
۳۶ تاریخچه تشکیل گردشگری در ایران.....
۳۷ فرصت های گردشگری ورزشی در ایران.....
۳۸ استان آذربایجان شرقی و جاذبه های طبیعی و تاریخی آن.....
۴۰ متغیرهای مؤثر بر جذب گردشگران ورزشی.....
۴۰ عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی.....
۴۱ عوامل سوق دهنده.....
۴۳ عوامل جلب کننده.....
۴۵ عوامل بازدارنده.....
۴۶ جمع بندی عوامل سه گانه مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی.....
۴۶ ارتباط بین عوامل مؤثر بر گردشگری ورزشی.....
۴۸ تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور.....
۴۸ تحقیقات انجام شده در زمینه گردشگری ورزشی.....
۵۱ تحقیقات مربوط به عوامل سوق دهنده.....
۵۲ تحقیقات مربوط به عوامل جلب کننده.....
۵۵ تحقیقات مربوط به عوامل بازدارنده.....
۵۶ جمع بندی تحقیقات انجام شده در داخل و خارج از کشور.....

فصل سوم

۵۹ مقدمه.....
۵۹ روش تحقیق.....
۶۰ متغیرهای تحقیق.....
۶۰ متغیرهای مستقل.....

فهرست مطالب..... شماره صفحه

۶۴ متغیرهای وابسته..... (۲-۳-۳)
۶۴ متغیرهای جمعیت شناختی..... (۳-۳-۳)
۶۵ جامعه آماری..... (۴-۳)
۶۵ حجم نمونه..... (۵-۳)
۶۵ روش نمونه گیری..... (۶-۳)
۶۵ ابزار اندازه گیری..... (۷-۳)
۶۶ روش اجرای پژوهش..... (۸-۳)
۶۶ روایی و اعتبار..... (۹-۳)
۶۷ نحوه امتیاز گذاری پرسشنامه..... (۱۰-۳)
۶۷ روش های آماری..... (۱۱-۳)
۶۸ آمار توصیفی..... (۱-۱۱-۳)
۶۸ آمار استنباطی..... (۲-۱۱-۳)
۶۸ تحلیل عاملی..... (۱-۲-۱۱-۳)
۶۸ مقایسه میانگین ها..... (۲-۲-۱۱-۳)

فصل چهارم

۷۰ مقدمه..... (۱-۴)
۷۰ بخش اول گزارش توصیفی و معرفی ویژگی های جامعه نمونه..... (۲-۴)
۷۱ ویژگی های فردی..... (۱-۲-۴)
۷۱ سن..... (۱-۱-۲-۴)
۷۱ جنسیت..... (۲-۱-۲-۴)
۷۲ پراکنش پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات..... (۳-۱-۲-۴)
۷۳ پراکنش پاسخگویان بر حسب نام سازمان محل خدمت..... (۴-۱-۲-۴)
۷۴ پراکنش پاسخگویان بر حسب سابقه کار..... (۵-۱-۲-۴)
۷۵ پراکنش پاسخگویان بر حسب سابقه مربیگری یا سرپرستی ورزشی..... (۶-۱-۲-۴)
۷۶ عوامل سوق دهنده گردشگری ورزشی..... (۲-۲-۴)
۷۸ عوامل جلب کننده گردشگری ورزشی..... (۳-۲-۴)
۸۱ عوامل بازدارنده گردشگری ورزشی..... (۴-۲-۴)

فهرست مطالب..... شماره صفحه

۱۳ سوال باز..... (۵-۲-۴)
۱۵ بخش دوم آمار استنباطی و تحلیل روابط بین متغیرها..... (۳-۴)
۱۵ آزمون کولموگروف اسمیرنف (K-S)..... (۱-۳-۴)
۱۵ مقایسه میانگین ها..... (۲-۳-۴)
۱۶ فرض صفر (۱)..... (۱-۲-۳-۴)
۱۹ فرض صفر (۲)..... (۲-۲-۳-۴)
۹۲ فرض صفر (۳)..... (۳-۲-۳-۴)
۹۴ تحلیل عاملی..... (۳-۳-۴)
۹۴ تحلیل عاملی عوامل سوق دهنده در توسعه گردشگری ورزشی..... (۱-۳-۳-۴)
۹۸ تحلیل عاملی عوامل جلب کننده در توسعه گردشگری ورزشی..... (۲-۳-۳-۴)
۱۰۵ تحلیل عاملی عوامل بازدارنده در توسعه گردشگری ورزشی..... (۳-۳-۳-۴)
۱۰۸ تحلیل عاملی کلیه عوامل مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی..... (۴۱-۳-۳-۴)

فصل پنجم

۱۱۴ مقدمه..... (۱-۵)
۱۱۴ خلاصه تحقیق..... (۲-۵)
۱۱۸ بحث و نتیجه گیری..... (۳-۵)
۱۲۴ پیشنهادات..... (۴-۵)
۱۲۴ پیشنهادات کاربردی..... (۱-۴-۵)
۱۲۵ پیشنهادات پژوهشی..... (۲-۴-۵)

۱۲۷ منابع.....
-----	------------------

پیوست ها

۱۳۹ پرسشنامه..... (الف)
۱۴۳ جداول مربوط به آزمون کولموگروف اسمیرنف (K-S)..... (ب)
۱۴۶ چکیده تحقیق به انگلیسی.....

شماره صفحه	فهرست جداول.....
۲۵	۱-۲) تعاریف مختلف در زمینه گردشگری ورزشی.....
۴۰	۲-۲) عوامل متغیر منفی و مثبت مؤثر در جذب گردشگران.....
۶۱	۱-۳) متغیرهای مستقل تحقیق به تفکیک مقیاس سنجش هر یک.....
۶۴	۲-۳) متغیرهای جمعیت شناختی تحقیق به تفکیک مقیاس سنجش هر یک.....
۶۶	۳-۳) بخش های پرسشنامه به همراه تعداد سوالات هر بخش و مقیاس سنجش هر یک.....
۶۷	۴-۳) نتایج آزمون پایایی پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ.....
۷۱	۱-۴) پراکنش پاسخگویان بر حسب جنسیت.....
۷۲	۲-۴) پراکنش پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات.....
۷۶	۳-۴) عوامل سوق دهنده گردشگری ورزشی.....
۷۸	۴-۴) عوامل جلب کننده گردشگری ورزشی.....
۸۱	۵-۴) عوامل بازدارنده گردشگری ورزشی.....
۸۶	۶-۴) تفاوت بین میانگین دیدگاه دو گروه مدیران و دست اندرکاران ورزشی و مدیران و دست اندرکاران گردشگری از لحاظ عوامل سوق دهنده.....
۸۹	۷-۴) تفاوت بین میانگین دیدگاه دو گروه مدیران و دست اندرکاران ورزشی و مدیران و دست اندرکاران گردشگری از لحاظ عوامل جلب کننده.....
۹۲	۸-۴) تفاوت بین میانگین دیدگاه دو گروه مدیران و دست اندرکاران ورزشی و مدیران و دست اندرکاران گردشگری از لحاظ عوامل بازدارنده.....
۹۴	۹-۴) نتایج آزمون KMO و بارتلت (عوامل سوق دهنده مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی).....
۹۶	۱۰-۴) تحلیل عاملی عوامل سوق دهنده در توسعه گردشگری ورزشی قبل و بعد از چرخش با روش واریماکس.....
۹۷	۱۱-۴) توزیع متغیرهای سوق دهنده در توسعه گردشگری ورزشی در عامل ها با چرخش واریماکس و بارهای عاملی.....
۹۸	۱۲-۴) نتایج آزمون KMO و بارتلت (عوامل جلب کننده مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی).....
۱۰۲	۱۳-۴) تحلیل عاملی عوامل جلب کننده در توسعه گردشگری ورزشی قبل و بعد از چرخش با روش واریماکس.....
	۱۴-۴) توزیع متغیرهای جلب کننده در توسعه گردشگری ورزشی در عامل ها با چرخش واریماکس و

۱۰۲ بارهای عاملی
۱۰۵ (۱۵-۴) نتایج آزمون KMO و بارتلت (عوامل بازدارنده مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی).....
فهرست جداول	
شماره صفحه	
۱۰۷ (۱۶-۴) تحلیل عاملی عوامل بازدارنده در توسعه گردشگری ورزشی قبل و بعد از چرخش با روش واریماکس.....
۱۰۷ (۱۷-۴) توزیع متغیرهای بازدارنده در توسعه گردشگری ورزشی در عامل ها با چرخش واریماکس و بارهای عاملی.....
۱۰۹ (۱۸-۴) نتایج آزمون KMO و بارتلت (کلیه عوامل سه گانه مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی).....
۱۱۰ (۱۹-۴) تحلیل عاملی کلیه عوامل مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی قبل و بعد از چرخش با روش واریماکس.....
۱۱۱ (۲۰-۴) توزیع متغیرهای کلیه عوامل مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی در عامل ها با چرخش واریماکس و بارهای عاملی.....

فهرست اشکال	
شماره صفحه	
۲۷ (۱-۲) حوزه های مرتبط با گردشگری ورزشی از دیدگاه هال.....
۱۱۲ (۱-۴) مدل میدانی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری استان آذربایجان شرقی (یافته های تحقیق).....

فهرست نمودارها	
شماره صفحه	
۷۱ (۱-۴) پراکنش سن پاسخگویان بر حسب سن.....
۷۲ (۲-۴) فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت.....
۷۳ (۳-۴) فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات.....
۷۴ (۴-۴) فراوانی پاسخگویان بر حسب نام سازمان محل خدمت.....
۷۵ (۵-۴) فراوانی پاسخگویان بر حسب سابقه کار (مدیریت).....
۷۵ (۶-۴) فراوانی پاسخگویان بر حسب مربیگری یا سرپرستی ورزشی.....
۷۷ (۷-۴) ارزیابی عوامل سوق دهنده گردشگری ورزشی.....
۸۰ (۸-۴) ارزیابی عوامل جلب کننده گردشگری ورزشی.....
۸۲ (۹-۴) ارزیابی عوامل بازدارنده گردشگری ورزشی.....

فصل اول

طرح تحقیق

۱-۱) مقدمه

گردشگری از دیرباز مورد توجه بشر بوده و مجموع پدیده‌ها و ارتباطات ناشی از کنش متقابل میان گردشگران، سرمایه، دولت‌ها و جوامع میزبان، دانشگاه‌ها و سازمان‌های غیردولتی، در فرایند جذب، حمل و نقل، پذیرایی و کنترل گردشگران و دیگر بازدیدکنندگان است [۳۰]. صنعت گردشگری به عنوان بزرگترین و متنوع‌ترین صنعت در دنیا به حساب می‌آید که بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه زیرساخت‌ها می‌دانند [۲۵]. شلر و اوری بیان می‌کنند که گردشگری بزرگترین صنعت در جهان است که ۸٪ درآمد‌های صادراتی و ۸٪ اشتغال جهان را به خود اختصاص داده است [۵]. گردشگری یکی از سه صنعت درآمدزای مهم جهان در کنار صنعت توانمند نفت و خودروسازی مطرح شده است. این صنعت سهم بسزایی در ایجاد فرصت‌های شغلی با توجه به ابعاد گسترده بیکاری، توزیع ثروت، رفع بی‌تعادلی منطقه‌ای، کاهش فقر، ارتقاء سطح زندگی و معیشت افراد جامعه و تعاملات مثبت فرهنگی ایفا می‌کند. صنعت گردشگری دارای آثار اقتصادی، زیست محیطی و فرهنگی اجتماعی در سطوح گوناگون می‌باشد [۲۹]. همچنین این صنعت عامل مؤثری در تعامل فرهنگ‌ها و گفتگوی ملت‌هاست [۱۳، ۱۴]. گردشگری از آن جهت که تولید کالا و خدمات می‌کند و با نیروی کار، سرمایه و ارزش افزوده در ارتباط است می‌تواند صنعت به حساب آید. از طرف دیگر خدمات ارائه شده این صنعت همچون تجربیات گردشگران، غیرقابل لمس بوده لذا با صنایع دیگر قابل قیاس نمی‌باشد. بدین لحاظ توصیه می‌شود گردشگری را مجموعه‌ای از صنایع مرتبط با این امر بدانیم [۱۴]. به همین منظور و با توجه به لزوم تقویت و توسعه صنعت گردشگری در دستیابی به اعتبار و جایگاه واقعی خود در سطح بین‌المللی، بایستی بخش‌های مختلف این صنعت را شناسایی کرد و به بخش‌های پراهمیت توجه ویژه‌ای مبذول داشت. یکی از بخش‌های مهم که قابلیت تبدیل به امر

فرابخشی در صنعت گردشگری دارد، بخش ورزشی است که از آن به عنوان گردشگری ورزشی نام برده می شود [۲۸]. گردشگری ورزشی صنعتی است که از ترکیب دو صنعت جهانگردی و صنعت ورزش پدید آمده است به عبارت دیگر ورزش یکی از فعالیت‌های مهم گردشگران در حین گردشگری است [۳۰]. امروزه ورزش نیز یکی از صنایع بزرگ و مهم در دنیاست و افراد بسیاری در سرتاسر جهان در آن اشتغال دارند [۱]. از طرفی وجود خیل مشتاقان در مسابقات ورزشی، هواداران متعصب و پروپاقرص تیم‌های مختلف و نیز هواداران سلامتی و تندرستی که بی وقفه خواهان خدمات مناسب سریع و متنوع ورزشی می‌باشند، باعث شده است که ورزش به عنوان یک صنعت پرطرفدار و پردرآمد در جهان شناخته شود [۱۳]. تا کنون تعاریف مختلفی در مورد گردشگری ورزشی مطرح شده است که همه آن‌ها به طریقی سعی در گسترش و بسط دادن مفهوم کلی گردشگری ورزشی دارند. یکی از تعاریف گردشگری ورزشی اشاره دارد به فعالیتی که در آن یک گروه از مردم به مکان گروه دیگر برای گذراندن اوقات فراغت و ورزش کردن، تماشای رویدادها و جاذبه‌های ورزشی و کسب چهارچوب روحی و ذهنی سالم برای ایجاد روابط اجتماعی از طریق ورزش مسافرت می‌کنند و حداقل ۲۴ ساعت و حداکثر یک سال در آنجا اقامت می‌کنند که به صورت رسمی یا غیررسمی و شامل فعالیت‌های رقابتی و غیررقابتی می‌باشد [۱۳، ۲۷، ۲۹، ۳۷]. فواید کوتاه مدت و مستقیم حضور گردشگران ورزشی در کشور میزبان پول و ثروت و ایجاد فرصت‌های شغلی است و فواید بلند مدت و غیر مستقیم حضور آنان، رشد و توسعه زیر ساخت‌های صنعتی و اقتصادی کشورها می‌باشد که این امر از طریق حضور متمادی و مستمر گردشگران در مناطق مختلف حاصل می‌گردد [۳۰]. علل و عوامل مختلفی وجود دارد که بر قصد و میل گردشگران برای حضور در یک کشور، شهر، مکان و رویداد ورزشی و همچنین انتخاب آن تاثیرگذار هستند. با توجه به اینکه استان آذربایجان شرقی با جاذبه‌های طبیعی منحصر به فرد ظرفیت‌های فراوانی در زمینه جلب گردشگر به طور عام و گردشگری مرتبط با رویدادهای ورزشی به طور خاص دارد، تحقیق حاضر در پی بررسی عوامل مؤثر بر توسعه آن‌ها در استان آذربایجان شرقی می‌باشد.

۲-۱) بیان مسأله

از قرن بیستم گسترش و پیشرفت فناوری موجب شده است که وقت انسان بیش از پیش آزاد گردد و زمان بیشتری را صرف اوقات فراغت خود نماید. در واقع نیمه دوم قرن بیستم را باید عصر صنعت گردشگری نام نهاد [۸،۱۴]. یکی از رویدادهایی که توجه گردشگران را به خود جلب می کند مسابقات و رقابت های ورزشی است که با شرکت تیم های مختلف ورزشی و از نقاط مختلف کشور برگزار می شود. ورزش و گردشگری، دنیا را به مکان کوچکی تبدیل می نماید که می تواند به درک بیشتر میان فرهنگ ها و صلح جهانی کمک کند. حوزه مطالعاتی گردشگری ورزشی در ده سال گذشته رشد زیادی داشته است. در صنعت ورزش، گردشگری به عنوان عاملی تاثیرگذار بر رشد و علاقه به ورزش های رقابتی و غیر رقابتی به حساب می آید. گردشگری و ورزش چه به صورت حرفه ای و چه به صورت آماتور و تفریحی، مسافرت های قابل توجهی را به نقاط مختلف جهان دربر می گیرد. جهت تداوم رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و درآمدزایی باید ورزش و گردشگری همراه باهم حرکت کنند. گردشگری ورزشی یک تجارت چند میلیون دلاری است که دارای سریعترین رشد یعنی حدود ۴/۵ تریلیون دلار در سطح دنیا می باشد و تا سال ۲۰۱۱ میلادی انتظار می رود که حدود ۱۰٪ اقتصاد بومی را در بر گیرد [۳۰]. صنعت گردشگری ورزشی بحث استراتژیکی است که قادر به جذب ده ها میلیون نفر گردشگر ورزشی به سمت رقابت های المپیک و جام جهانی است. در عصر حاضر گردشگری ورزشی منبع سرشاری از سود و درآمد است به گونه ای که این عامل به رقابتی وسیع و جدی میان کشورهای مختلف به منظور گرفتن امتیاز میزبانی رقابت های بزرگ بین المللی مبدل شده است [۲۷].

در حال حاضر یکی از دغدغه های بازاریابان و سازمان دهندگان رویدادهای ورزشی، بالابردن میزان استقبال بازدیدکنندگان و تماشاگران از رویدادهای ورزشی در حال برنامه ریزی، و شناسایی علل و عوامل مختلفی است که بر قصد و میل گردشگران برای حضور در یک رویداد ورزشی و انتخاب آن تاثیرگذار است. با توجه به مطالعات انجام شده در دایره بازاریابی ورزشی، سه دسته از عوامل ورزشی در این حیطه اثرگذارند که عبارتند از: عوامل سوق دهنده، جلب کننده و بازدارنده. از این رو هدف محقق شناسایی عوامل مثبت سوق دهنده و جلب کننده می باشد تا دست

اندرکاران ورزشی پتانسیل های موجود در استان آذربایجان شرقی را تقویت کنند و همچنین با شناسایی موانع و عوامل بازدارنده توسط دست اندرکاران ورزشی آن ها را تبدیل به فرصت ها نمایند. به عبارتی بهتر مدیران بتوانند میزان جذابیت رویداد را افزایش دهند (مستلزم شناسایی عوامل جلب کننده) و همچنین میزان محدودیت های موجود بر حضور گردشگران را کاهش داده (مستلزم شناسایی عوامل بازدارنده) و سرانجام بتوانند علاقه به رویداد را به مسافرت و حضور در آن تبدیل کنند (مستلزم شناسایی عوامل سوق دهنده) [۲۵]. با توجه به ناشناخته بودن عوامل مؤثر در جلب گردشگران به ایران و بطور اختصاصی به استان آذربایجان شرقی (بدلیل نبود مطالعات ویژه در این زمینه) یکی از مشکلات پیش رو در برنامه ریزی و بازاریابی برای جلب گردشگر به طور اعم و گردشگر ورزشی به طور اخص، بررسی این عوامل بر حضور آنهاست. مطالعات نشان می دهد تنوع زیادی در عوامل مؤثر بر حضور گردشگران در رویدادهای ورزشی (جذابیت رویداد و محدودیت های امنیتی، سلامتی و مالی، دانش، شخصیت، افزایش روابط مردمی، آرامش، جدید و جالب بودن) وجود دارد [۴۱، ۴۷، ۶۱، ۷۰، ۷۳، ۷۹].

از این رو با توجه به جاذبه های گردشگری کشور، این سوال مطرح می شود که چه عواملی بر حضور گردشگران در رویدادهای ورزشی می تواند تاثیرگذار باشد؟

این تحقیق ضمن بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی، درصدد تبیین و توجیه نیاز به ایجاد انگیزه های ثانوی به عنوان مکمل جاذبه های اولیه طبیعی و آثار تاریخی برای سفر گردشگران به محل یک جاذبه اولیه و رضایت و رفاه حال مسافران در هنگام حضور آنان در محل و ایجاد انگیزه و دلیل کافی برای سفر مجدد آنها به منطقه می باشد. گردشگری به عنوان یک صنعت رایج که با دو هدف تبلیغات به صورت کم هزینه و درآمدسازی و نهایتاً اشتغال زایی می تواند یکی از منابع مهم هر جامعه ای در راستای نیل به اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قلمداد شود. حال با توجه به این مفهوم اقتصادی مسئله پژوهش این است که جامعه تحت بررسی در پژوهش حاضر در مقایسه با استان های دیگر کشور از سال ها پیش به عنوان یکی از استان های صنعتی و نیز دارای جاذبه های تاریخی و فرهنگی متعددی می باشد که سال ها شاهد ورود و خروج گردشگران داخلی و خارجی بوده است. لیکن در بررسی

اسناد و مدارک آماری و شبکه های اطلاعاتی موجود محقق به این نتیجه رسیده است که در مقایسه با جوامع مشابه استان آذربایجان شرقی آنگونه که باید از نظر توسعه گردشگری رشد معناداری را در طول سالیان گذشته از نظر متغیرهای جمعیت شناختی نداشته است. لذا پژوهش حاضر بر آن است تا ضمن شناسایی عوامل بازدارنده، با شناسایی به موقع و روند توسعه عوامل دوگانه جلب کننده و سوق دهنده شاخص های توسعه را در این استان به صورت بازخورد اطلاعاتی برای برنامه ریزان استان فراهم نموده و در عین حال جاذبه های مرتبط با صنعتی بودن را به صورت اولیه شناسایی و پس از انجام تحقیقات مشابه در استان های دیگر نتیجتاً به صورت یک چک لیست جامع و مانع ارائه دهد. همچنین محقق در صدد است مدل میدانی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی را طراحی کند. نهایتاً پژوهش حاضر برای یافتن پاسخ های شایسته به سه سوال اصلی شامل ۱- شناسایی موانع و عوامل بازدارنده گردشگری به صورت عام و گردشگری ورزشی به صورت خاص در جامعه تحت بررسی ۲- شناسایی و تقویت عوامل دوگانه سوق دهنده و جلب کننده در توسعه گردشگری ورزشی در جامعه تحت بررسی و ۳- یافتن اطلاعات در خصوص تفاوت های جاذبه ای بویژه در خصوص صنعتی بودن جامعه تحت بررسی می باشد.

۱-۳) اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

جهانگردی یکی از مهمترین فعالیت های جهان معاصر به شمار می رود [۱]. بنابر آمار بانک جهانی، در سال ۲۰۰۰ تعداد گردشگران در سرتاسر جهان بالغ بر ۷۰۱ میلیون نفر بوده است [۸]. بررسی ها و گزارش های موجود نشان می دهند که طی سال های اخیر علاوه بر افزایش میزان سفرهای داخلی در محدوده مرزهای کشوری رقابت شدیدی بین کشورها و دولت های جهان به منظور کسب درآمد بیشتر از طریق صنعت گردشگری به وجود آمده و این کشورها سرمایه گذاری های کلانی را برای فراهم آوردن زمینه های جذب جهانگردان و ارائه خدمات شایسته انجام می دهند. از سوی دیگر فرار انسان ها از زندگی ماشینی و تمایل به انجام فعالیت های ورزشی و تفریحی در طبیعت بستر مناسبی جهت سرمایه گذاری در صنعت گردشگری فراهم آورده است زیرا بر اساس برآورد سازمان جهانی جهانگردی ۱۲

میلیارد دلار درآمد حاصل، از همین موضوع بوده است. بنابراین قرن ۲۱، قرن برداشتن گام های طلایی برای حفاظت از طبیعت معنویت و سلامت است و در این راستا جوامع انسانی نقش بسیار سازنده ای به سوی آینده خواهد داشت.

ایران با طبیعت استثنایی خود و همچنین با فرهنگ و تمدن تاریخی آن که ریشه در تاریخ کهن این مرز و بوم دارد با آثار باستانی بسیار زیادی که در جای جای این کشور دیده می شود در ردیف یکی از کشورهای مهم جهان به لحاظ جایگاه تاریخی، فرهنگی و سایر جاذبه های جهانگردی قرار گرفته است. جاذبه های طبیعی یا آثار تاریخی در صورتی به شکل پایدار و با حداکثر صرفه اقتصادی مورد استفاده توریستی قرار خواهد گرفت که استفاده از آن از شکل سنتی خارج و برای جلب نظر گردشگران، امکانات و تسهیلات شایسته ای با عنوان کلی جاذبه های مکمل با توجه به نیازها و اهداف فراهم شود [۳۰]. با توجه به بررسی های صورت گرفته و اثبات شده، کشور ایران یکی از ده کشور اول جهان از نظر جذابیت های گردشگری است. با این حال سهم کشور ما از صنعت گردشگری جهان بسیار ناچیز است [۱۳، ۱۴].

یکی از حیطه هایی که می توان با استفاده از آن به گسترش گردشگری در کشور کمک نمود، برگزاری مسابقات و رویدادهای ورزشی است بطوری که عواید حاصل از گردشگری ورزشی می تواند به صورت مستقیم و غیر مستقیم هزینه های برگزاری رویدادهای ورزشی را جبران کند. با توجه به هزینه بر بودن رشته های ورزشی و ضرورت برنامه ریزی جهت حرکت در راستای توسعه جهانی به نظر می رسد انجام پژوهش حاضر الگوی مناسبی برای سود آوری از رویدادهای ورزشی برگزار شده در این استان با محور قرار دادن صنعت گردشگری ورزشی ارائه دهد که در صورت تحقق این امر و طراحی الگوی فوق الذکر، زمینه های توسعه گردشگری بطور عام و گردشگری ورزشی بطور خاص در استان آذربایجان شرقی بیشتر مهیا خواهد گردید. امروزه توجه به گردشگری ورزشی به عنوان یکی از منابع مالی و مولد سرمایه برای تامین و گسترش بازار مصرف خدمات ورزشی از یک سو و جلب توجه جهانیان به این بازار در بعد جغرافیای یکی از مواردی است که به نظر می رسد با بررسی پژوهش حاضر راهکارهای نوینی در جهت شناسایی موانع موجود در توسعه گردشگری استان آذربایجان شرقی ارائه کرده و راهکارهای حل این مشکلات را نیز ارائه دهد.

گردشگری ورزشی در برخی از کشورهای جهان چنان دارای اهمیت است که در برخی از آن ها فعالیت های مربوط به

گردشگری و ورزش در قالب یک وزارتخانه ویژه به نام Sport Tourism امور مربوطه را برنامه ریزی و اجرا می کند. همچنین دلایل دیگری که ضرورت انجام تحقیق در زمینه گردشگری ورزشی را آشکار می سازد، رشد سریع گردشگری ورزشی در نقاط مختلف جهان، وجود علاقه مندان به ورزش و گردشگری ورزشی در کشور و نقش گردشگری ورزشی در ایجاد اشتغال دائم و فصلی است.

با توجه به دارا بودن ظرفیت های فراوانی در زمینه جلب گردشگر به طور اعم و گردشگر ورزشی به طور اخص در استان آذربایجان شرقی، نیاز شهروندان استان های مجاور و سایر مناطق کشور به گذراندن اوقات فراغت و سیروسیاحت در نواحی کوهستانی ضرورت توجه به توسعه صنعت گردشگری و سرمایه گذاری در زمینه احداث مراکز سیر و سیاحت، آموزش نیروی انسانی متخصص و کارآمد در مراکز جهانگردی را افزایش داد. همچنین وجود مناطق کوهستانی و ظرفیت های ورزش زمستانی، وجود هواداران پروپاقرص رشته های ورزشی مانند طرفداران تیم فوتبال تراکتورسازی تبریز و اینکه استان ورزش دوست و ورزش پرور آذربایجان شرقی به عنوان پل ارتباطی بین استان های ورزش خیز آذربایجان غربی و اردبیل به حساب می آید، شناسایی عوامل مؤثر بر حضور و شرکت گردشگران ورزشی این استان و بررسی عوامل مؤثر بر آن ها در الویت قرار دارد.

بررسی راه های مختلف و عوامل تأثیرگذار بر انگیزش گردشگران رویدادهای ورزشی و میزان اهمیت و ترتیب الویت هر یک از آن ها، اولین گام لازم برای شروع فعالیت علمی و مدون برای بالا بردن میزان حضور گردشگران ورزشی در رویدادهای ورزشی است. یافته های پژوهش حاضر کمک خواهد کرد که برنامه ریزان و سازمان دهندگان مسابقات و رویدادهای ورزشی داخلی و بین المللی عوامل مؤثر بر جلب تماشاگران و گردشگران را شناخته و برای افزایش تعداد آن ها تلاش کنند و همچنین از نتایج این تحقیق در صنعت گردشگری می توانند استفاده کنند. از طرف دیگر شناسایی این عوامل می تواند باعث همکاری سازمان های مرتبط با گردشگری ورزشی مانند سازمان تربیت بدنی، سازمان ایرانگردی و جهانگردی، شهرداری ها و استانداری ها، کمیته ملی المپیک و فدراسیون های ورزشی در جهت توسعه گردشگری ورزشی گردد. نتایج این تحقیق موجب شکل گیری یک چارچوب و راهکار اولیه برای افزایش انگیزه و

حضور گردشگران و تماشاگران در رویدادهای ورزشی به میزبانی استان آذربایجان شرقی خواهد شد. به علاوه این پژوهش در پیشبرد تکمیل مطالعات، یافته‌ها و تحقیقات صورت گرفته در زمینه توسعه گردشگری ورزشی کمک کننده می باشد.

۴-۱) اهداف تحقیق

۱-۴-۱) هدف کلی: بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی در استان آذربایجان شرقی

۲-۴-۱) اهداف اختصاصی

- ۱- شناسایی عوامل سوق دهنده مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و دست اندر کاران ورزش و گردشگری استان آذربایجان شرقی
- ۲- شناسایی عوامل جلب کننده مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و دست اندر کاران ورزش و گردشگری استان آذربایجان شرقی
- ۳- شناسایی عوامل بازدارنده مؤثر در عدم توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و دست اندر کاران ورزش و گردشگری استان آذربایجان شرقی
- ۴- بررسی نقش عوامل سوق دهنده، جلب کننده و بازدارنده در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی
- ۵- بررسی نقش استان صنعتی آذربایجان شرقی در توسعه گردشگری ورزشی

۵-۱) سؤالات تحقیق

- ۱- عوامل سوق دهنده مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و دست اندر کاران ورزش و گردشگری استان آذربایجان شرقی کدامند؟
- ۲- عوامل جلب کننده مؤثر در توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و دست اندر کاران ورزش و گردشگری استان آذربایجان شرقی کدامند؟
- ۳- عوامل بازدارنده مؤثر در عدم توسعه گردشگری ورزشی از دیدگاه مدیران و دست اندر کاران ورزش و گردشگری استان آذربایجان شرقی کدامند؟
- ۴- نقش عوامل سوق دهنده، جلب کننده و بازدارنده در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی چیست؟
- ۵- نقش استان صنعتی آذربایجان شرقی در توسعه گردشگری ورزشی چیست؟

۶-۱) فرضیات

۱. بین دیدگاه دو گروه مدیران و دست اندرکاران ورزشی با مدیران و دست اندرکاران گردشگری از لحاظ عوامل سوق دهنده در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی اختلاف معناداری وجود دارد.
۲. بین دیدگاه دو گروه مدیران و دست اندرکاران ورزشی با مدیران و دست اندرکاران گردشگری از لحاظ عوامل جلب کننده در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی اختلاف معناداری وجود دارد.
۳. بین دیدگاه دو گروه مدیران و دست اندرکاران ورزشی با مدیران و دست اندرکاران گردشگری از لحاظ عوامل بازدارنده در توسعه گردشگری ورزشی استان آذربایجان شرقی اختلاف معناداری وجود دارد.